

***ВЛИЈАНИЕТО ОД ДОЛГОТРАЈНА РАБОТА НА ФИЛМ ВРЗ ПСИХИЧКАТА
СОСТОЈБА НА АКТЕРИТЕ***

**ФАКУЛТЕТ ЗА ДРАМСКИ УМЕТНОСТИ
– СКОПЈЕ**

проф. м-р Синоличка Меллес-Трпкова
ас. м-р Милан Тоциновски
д-р сци. психијатар Дарко Костовски
психолог Деспина Стојановска
Рецензент
проф. д-р Ана Стојаноска
Лектор
Бобан Карапејовски

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

Скопје, Македонија

20.12.2022

Апстракт

Долготрајната работа на филм влијае врз актерот од многу аспекти. Самиот факт дека во процесот на снимање филм тој ги користи сопствените ум, тело, емоции и глас, укажува на врската меѓу професијата актер и личноста актер. Ова истражување цели кон откривање на проблемите и на причините што влијаат врз психичката состојба на актерот во подготовките, за време и по играњето на филм, како и за заштита и превентива на неговото ментално здравје. Истражувањето е спроведено преку анкета и аудиоинтервју. Со анкетата се истражувани: семејното функционирање на актерот, неговите личносни карактеристики и односот кон професијата, додека интервјуата се направени со актери што ги споделуваат своите лични искуства од работењето на филм и за тоа како процесот на работа на филм влијае врз нивната личност. Фокус-група на истражувањето беа актери со поголемо искуство на работа на филм, од различна возраст, од Македонија.

Клучни зборови: **филмски актер, работа на филм, психичка состојба, ментално здравје, заштита**

I. ВОВЕД	4
II. ЗА ПРОФЕСИЈАТА ФИЛМСКИ АКТЕР	6
III. МЕТОДИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО	12
IV. РЕЗУЛТАТИ ОД АНКЕТАТА	19
V. ЗАКЛУЧОК ОД АНКЕТАТА	26
VI. РЕЗУЛТАТИ ОД ИНТЕРВЈУТО	27
VII. ЗАКЛУЧОК ОД ИНТЕРВЈУТО	35
VII. ДИСКУСИЈА	39
VIII. ПРЕПОРАКИ	40
IX. РЕФЕРЕНЦИИ	41

I.

ВОВЕД

Како наставен кадар од областа на Актерска игра пред камера на Факултетот за Драмски уметности – Скопје, за време на вежбите се судираме со студенти што не можат јасно да ги разграничат реалноста и фантазијата и/или потешко се справуваат со притисокот и стресот што го носи оваа професија. Се случувале и ситуации за кои било потребно инволвирање психолог. Исто така, сведоци сме на непријатни настани врзани со наши колеги актери, кои не успеале да најдат баланс меѓу својот приватен и професионален живот. Личните искуства ни велат дека долготрајната работа на филм влијае врз личноста и врз приватниот живот на актерот, односно врз неговата психичка состојба, исто толку колку што може да влијае и долгиот период без ангажман на филм. Постојат многу малку истражувања во светот во оваа област. Во ова истражување тргнавме од нашата претпоставка, водена од личноста како актери што работеле долго на филм, но и како наставен кадар по Актерска игра пред камера, не само за да го утврдиме влијанието од работата на филмот врз личноста на актерот туку и да ја подигнеме свесноста за оваа специфична професија, со акцент на овие простори. За да добиеме вистински увид во истражувањето, вклучивме и стручни лица од областа на психологијата и на психијатријата, така поткрепувајќи го овој труд и од научен аспект. Соработката со нив е особено важна и во составувањето на истражувањето, како и во толкувањето на резултатите од него. Проектот се изведе во три фази.

Прва фаза (1.2.2022–1.6.2022) – собирање на одговорите од прашалникот, селектирање и подготовка за рецензирање од стручно лице. Во оваа фаза се постави прашалникот и се прифати од сите учесници во ова истражување. Следуваше негово спроведување, во кое учествуваа триесет и девет актери од Македонија и осум актери од бившите југословенски простори. Потоа се реализира аудиопрашалникот (интервју), во кој беше интервјуирана и анализирана фокус-група од осум актери што имаат поголемо искуство во игра на филм.

Втора фаза (1.6.2022–1.8.2022) – Сублимација и анализирање на одговорите и нивно процесирање. Во втората фаза од истражувањето се спроведе аудиоинтервју, за кое беше

потребна опрема за снимање, зачувување и селектирање на запишаните материјали. По собирањето на резултатите од прашалникот и од интервјуто, следуваше фаза во која тие се обработуваа, и од нив произлезе заклучок и анализа за понатамашното истражување.

Трета фаза (1.8.2022–25.12.2022) – Заклучок

Во третиот дел завршно мислење, пред сè, дадоа д-р Дарко Костовски и психолог Деспина Стојановска, со анализа на одговорите од аспект на нивната струка, како и преку сублимација со мислење. Проф. Синоличка Меллес-Трпкова работеше на сублимираните материјали, кои беа во форма на текст (анкета), но и во форма на аудиоинтервјуа. Материјалите можат да се најдат во прилог (USB). Донесени се заклучоци и сознанија што се однесуваат на ефектите врз актерите од работата на филм и условите за работа на терен на актерите во РМ.

II.

ЗА ПРОФЕСИЈАТА ФИЛМСКИ АКТЕР

„Да живееш вистински во замислени околности е мојата дефиниција за добра глума“, Сенфорд Мајснер (Sanford Meisner)¹. Работата на улога и емотивните состојби, како неразделен дел од глумата, се особено важни сегменти во ова истражување, зашто се директно врзани со личноста на актерот. Кога снима филм, актерот се става во кожата на ликот. Тој мисли, чувствува и дејствува како ликот, се трансформира во карактерот што го игра. За време на снимањето филм, актерот живее друг живот, ставајќи го сопствениот на пауза. Додека работи на филм, тој неколку месеци е друг човек, а неговата личност отсутува од реалноста.

Филмските актери во животот се понекогаш и жртви на одиграните улоги, како познатиот актер Хит Леџер (Heath Ledger), кој за време на снимањето на улогата на Џокер бил најден мртов во хотелската соба: „Минатата недела спиев едвај по два часа ноќе. Мислев постојано на карактерот што го играм. Телото ми беше исцрпено, додека умот без престан ми работеше“, изјавил актерот во интервју за Њујорк тајмс за време на работата на филмот „Темна ноќ“, пред да почине. Исто така, тој изјавил и дека земал таблети за спиење со намера да се ослободи од мислите, но без успех (Monroe & Bensonsn 2008)².

Актерите се константно изложени на јавноста. Без разлика дали се фалени или кудени, секогаш ги следи славата или срамот на тоа што го сработиле. Во овој

¹ Longwell, D. Sanford Meisner on Acting, New York, Random House, Inc and simultaneously Random House of Canada Limited, Toronto, 1987, pp.15

² Brown, G. H. (2019). Blurred Lines Between Role and Reality: A Phenomenological Study of Acting, (pp.1)

контекст, пак, цитатот на актерката Розалинд Расел (Rosalind Russell) за глумата сосем е соодветен во толкувањето на оваа професија: „Глумата е да стоиш на сцена гол и да се вртиш бавно околу себе.“³

Актерите, кога играат на филм, односно пред камера, тежнеат да постигнат максимална веродостојност, зашто знаат дека е камерата „ловец на мислата“ и најдобар детектор за лаги.

Различни актери употребуваат различни методи и техники во работата пред камера. „Методот“ Ли Страсберг (Lee Strasberg)⁴ што потекнува од Системот на Станиславски⁵ е една од првите и основни техники за игра пред камера што му овозможиле на актерот да допре најблиску до вистинитоста во изразот. Методот значи да се биде/дејствува/постои како лик од филм или, со други зборови, целосно претопување во карактерот што се игра⁶. Голем број светски познати актери и денес го користат овој метод, преку кој вистински се соживуваат со ликот што го играат, на тој начин што до екстремност се користат самите себеси во креирањето состојби, а со тоа и адекватни емоции. „Актерот, во однос на другите, е поранлив од неговите минати трауматски искуства, зашто токму тие адекватни емоции тој често насила, односно под личен притисок, ги создава за да ги употреби во неговата работа, што може во одредени околности да доведе до несигурност во состојбата на свеста, па дури и до симптоми налик на ПТСД“ (Thomson & Jaque, 2012)⁷.

Исто така, забележани се и случаи кога методот на работа на еден актер врз улогата може да стане и проблем за екипата со која работи⁸.

Актерот се среќава со многу предизвици за време на снимањето. Освен што работи на улогата, тој работи во услови што можат да бидат и многу тешки. Притисокот да

³ <https://www.azquotes.com/quote/532445>

⁴ <https://www.onlocationeducation.com/blog/2018/01/04/acting-styles-strasberg>

⁵ <https://cpb-us-w2.wpmucdn.com/sites.udel.edu/dist/b/8050/files/2018/06/Stanislavski.pdf>

⁶ <https://screenrant.com/daniel-day-lewis-wild-method-acting-stories/>

⁷ Davison, M. and Furnham, A. (2018) The Personality Disorder Profile of Professional Actors. Psychology of Popular Media and Culture, 7, 33-46. pp.34.

⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=6qO0iGFuMcM&t=2s>

даде максимум од себеси и да биде докрај уверлив, дури и кога условите се на границата на издржливост, додатно влијае врз неговата личност. За да може да работи професионално во процесот на снимање, на актерот му се потребни пристојни услови за работа. Кога зборуваме за условите за работа на филм, подразбираме и пристоен хонорар („Еве ме, сè уште живеам во куќа што ја делам со други, едвај преживувајќи. Мислам дека еден од предизвиците, кога ќе остариш, е да имаш свој стан, семејство, врска. Тоа, од овој агол гледано, е тешко за достигнување“ – исказ на австралиски актер)⁹, можност за осамување на сет, храна, поволна атмосфера за време на снимањето, а особено во паузите, додека се чека промена на позиција на камерата, на светлото итн.

Актерот работи исклучиво со својот ум, со своето тело и со чувствата. Неговиот емотивен, ментален и физички внес во играњето улога на филм, самото по себе бара и базични услови за творење. Снимањето филм е вонредна состојба за сите учесници во него и честопати може да трае подолго од неколку месеци, да се работи во континуитет ноќно време или наизменично дење и ноќе, на различни локации и не секогаш во поволни временски услови. Доколку изостануваат условите за работа, сето ова може, исто така, да влијае врз неговата презентација пред камера (во случај да не може да ја постигне бараната емоција, односно да не може докрај да влезе во состојбата што ја побарува ликот), а со тоа и врз неговата личност (да изгуби едно од најважните актерски орудии – самодовербата). Актерот е „лична карта“ на филмот. Сите други се зад камерата и работат интензивно во корист на тоа што влегува во кадарот, вклучувајќи го и, централно – актерот.

Како последен сегмент од актерската професија, но можеби и најважен, е изложувањето во јавноста. Можноста да се биде јавна личност донесува колку позитивни толку и негативни последици со себе. Од една страна, популарноста на актерите изгледа забавна и пријатна, но од друга, таа може да биде и фатална за нивната ментална и психичка состојба. Голем дел од филмските актери се борат со анксиозност токму од овие причини. Кога си ставен на увид на јавноста, и покрај тоа што тоа е твој личен избор на професија, останува фактот дека тоа носи, во

⁹ Maria Eugenia Panero (2019) A Psychological Exploration of the Experience of Acting, Creativity Research Journal, pp.80

исто време, многу голем стрес, анксиозност и ранливост врз битието на актерот. „Актерите ја вршат својата работа во ситуации што предизвикуваат анксиозност за кој и да е друг, настапувајќи пред големи групи луѓе и пред публика што е критичар на нивната работа, под висок притисок на филмскиот сет и во состојба на недостиг од објективни стандарди за проценка на нивниот перформанс“ (Noice&Noice, 2002)¹⁰.

Главен истражувач на овој проект е проф. Синоличка Меллес-Трпкова (1965), која има учествувало во многу театарски, филмски и телевизиски проекти во земјата и надвор од неа, и има одиграно различни улоги и карактери во нив. Некои од ТВ- и од филмските ангажмани се работени во долг временски период и се значајни како за нејзиниот личен развој како актер така и за нејзината педагошка работа, за која е неопходно разбирање на процесот во работата со актерот:

ТВ проекти

- Бушава азбука (ТВ образовен серијал)
- Трето доба (ТВ филм)
- Заминување од Пасквелија (ТВ филм)
- Опстанок (ТВ серијал за деца)
- Во светот на бајките (ТВ серијал за деца)

Филмови

- Среќна нова 1949
- Тетовирање
- Ципси меџик
- Светло сиво
- Дом за бесење
- Смртта на Гаврило Принцип

¹⁰ Davison, M. and Furnham, A. (2018) The Personality Disorder Profile of Professional Actors. *Psychology of Popular Media and Culture*, 7, 33-46, pp.34.

- Липстик

Филмовите „Среќна Нова 1949“ и „Дом за бесење“ се светски, култни и наградувани филмови, обата номинирани за Оскар. Таа е добитник на наградата „Филмски пар на годината“ во рамките на Југославија. Често игра и во студентски филмови, така директно учествувајќи во процесот на работа со новите генерации актери и режисери. Автор е на книгата учебник – „Актерска игра пред камера“. Во моментот е и еден од продуцентите на новиот ТВ-серијал „Бушав буквар“ (продолжување, втор дел од „Бушавата азбука“).

Помладиот истражувач ас. м-р Милан Тоциновски е роден на 13.6.1976 г. во Скопје. Основното и средното образование го завршува во Скопје, а со диплома за високо образование се стекнува во 2005 година на Факултетот за драмски уметности – Скопје. На средината од студиите добива и улога како актер во играниот филм „Како убив светец“, за која, пак, подоцна е награден со „Сараевското срце“ за најдобар актер во 2004 г. Оттогаш тој работи и како актер во играни филмови и серии, и како монтажер. Неговата ангажираност е континуирана во земјава и надвор од неа. Еден краток период живее во Њујорк и се стекнува со различни професионални, но и животни искуства. Како филмски монтажер учествува во краткометражниот филм „Разан“, кој е, всушност, во продукција на престижната филмска академија NYU (New York Film Academy – New York University). Работи како актер во уште неколку филма, меѓу кои треба да се издвои филмот на режисерот Jorge Coira – “18 Comidas” во продукција на Tic Tac Producciones (España) Zircozine (España).

Избор на позначајни проекти:

Интернационални

2020 – “**Balada**” – игран филм (актер) – Босна и Херцеговина

2018 – “**Vsi Protiv Vse**” – игран филм (актер) – Словенија

2008 – “**18 Comidas**” – игран филм (актер), Tic Tac Producciones (España) Zircozine (España) – Шпанија

2008 – “**Fight Japan**”, TV SHOW (монтажер) – Јапонија

2005 – “**Razan**”, NYU Production – краток филм (монтажер) – САД

Македонски

2012 – „Трето полувреме“ – игран филм (актер)

2009 – „Скопје Ремикс“ – игран филм (актер)

2008 – „Превртено“ – игран филм (актер), Сектор филм

2003 – „Како убив светец“ – игран филм (актер)

Награди

- Најдобра машка улога во филмот „Како убив светец“ на Теона Митевски, на Сараевскиот филмски фестивал, 2004 г.
- Најдобар мултимедијален проект, избран од Tokyo Metropolitan Government's program “Cheer for art” for art, 2020 г. (монтажер)

III.

МЕТОД НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Истражувањето го спроведовме преку **анкетирање и интервју**. Опфативме различни аспекти од личноста на актерот, за кои сметавме дека се во корелација со професијата, но и кои би ни дале увид за тоа што се случува со личноста на актерот кога е ангажиран подолг период на снимање филм.

Кога говориме за работата на актерот на филм, ги вклучуваме: кастингот (аудиција), претпродукциската подготовка на актерот, односно неговата работа на филмската улога, потем целиот процес на снимање, прикажување на премиерата и неговото изложување на јавноста.

Анкетата беше спроведена со цел да добиеме слика за личноста на актерот, како реагира во контекстите во кои е ставен и како балансира меѓу приватното и професионалното. Во анкетата зедоа учество 39 актери со искуство на работа на филм, главно од Македонија, но и 8 од регионот.

Интервјуата се направени со фокус-група од 8 актери од Македонија што имаат искуство на работа на филм. Преку прашањата актерите беа директно инволвирани да зборуваат за себе како личности, за својата актерска професија, за сите свои искуства во процесот на работа на филм, за работата на улогата, за тоа што им се случува на лично и на професионално поле додека се ставени пред камерите, во јавноста, на кастинг (аудиција) и за условите на работа. Во голем дел од прашањата се опфатени и чувствата и состојбите низ кои тие интимно минуваат додека работат на улога, како едни од главните индикатори за резултатите на истражувањето.

1. Анкета

Прашањата ги поделивме во три дела:

- *семејните околности и детството на актерот (вовед – биографија);*
- А – *личностите карактеристики на актерот;*
- Б – *работата на актерот.*

2. Интервју

Интервјето го поделивме во четири дела:

- Дел 1 – *односот кон професијата;*
- Дел 2 – *чувствата врзани за личноста на актерот;*
- Дел 3 – *работата на улогата;*
- Дел 4 – *условите за работа.*

АНКЕТА (ПРАШАЛНИК) И ПРАШАЊА ЗА ИНТЕРВЈУ

ПРАШАЛНИК ЗА ПОТРЕБИТЕ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

„Влијанието од долготрајна работа на филм врз психичката состојба на актерите“

Кратка биографија (се одговора на скала од 1 до 5, каде што 1 е воопшто не, а 5 е најмногу)

Прашање	1	2	3	4	5
1. <u>Растев во семејство со емоционална топлина</u>					
2. Правилата и дисциплината се почитуваа во моето семејство кога бев дете					
3. Потекнувам од функционално семејство					
4. Задоволен/-на сум од мојот однос со другите членови на семејството					
5. Се чувствував безбедно, заштитено и сигурно кога бев дете					
6. Ги исполнив очекувањата на моите родители					
7. Имав можност да донесувам одлуки заедно со моите родители					

Вовед: Прашалник А (за сите; се одговора со: да, не, понекогаш)

Прашање	Не	Понекогаш	Да
1. Дали мислиш дека си различен/-на од другите?			
2. Дали ти е важно што другите мислат за тебе?			

3. Дали користиш психоактивни супстанции – алкохол, дрога, таблети за смирување?			
4. Дали си сигурен/-на во себе?			
5. Дали се перципираш себеси како социјално активен/-на:			
6. Дали си се соочил/а или се соочуваш со злоупотреба?			
7. Дали си награден/а за твојот труд?			
8. Дали професијата актер е лесна и забавна?			
9. Дали професијата актер е сериозна и одговорна?			
10. Дали успеваш да се контролираш во потенцијално конфликтни ситуации?			
11. Дали професијата актер влијае врз твојата личност?			
12. Дали се плашиш од неуспех?			
13. Дали се плашиш од успех?			
14. Дали често чувствуваш дека си под притисок на јавноста?			
15. Дали се сметаш себеси за стабилна личност?			
16. Дали сметаш дека заслужуваш повеќе од тоа што го добиваш?			

Вовед: Прашалник Б (за сите; се одговора на скала од 1 до 5, каде што 1 е воопшто не, а 5 е најмногу)

Прашање:	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>
1. Колку твојот актерски ангажман на филм влијае врз состојбата на твоето ЈАС?					
2. Колку е твоето интимно, ментално ЈАС, дено од твојата професија актер?					

3. Колку ја разбира општеството професијата актер, според тебе?					
4. Колку твоео ЈАС е задоволно од продукцискиот однос кон професијата актер?					
5. Колку улогите што си ги играл влијаеле врз твоео ЈАС?					
6. Колку си задоволен од соработките со режисерите?					
7. Колку си отпорен на јавното мислење и суд за улогите што ги играш?					

Следните прашања се одговараат наративно и одговорите се во аудиоформат.

Интервју: Прашања – дел 1 (однос кон професијата)

- Што значи за тебе да се биде актер?
- Колку и како е твојата претстава за професијата различна пред станувањето актер и потоа?
- Зошто се занимаваш со оваа професија?
- Дали е одговорна и напорна и зошто (ако да – зошто, ако не – зошто)?
- Кои се твоите основни инструменти (карактеристики?) за работа?
- Што значи за тебе изложувањето во јавноста?
- Што е тоа што е подеднакво тешко за тебе кога работиш и на филм и во театар?
- Што се случува со твоео ЈАС во секојдневието откако ќе завршиш со снимањето (дали успеваш да излезеш од улогата)?
- Како се чувствуваш додека гледаш премиера на филм во кој играш?
- Како се чувствуваш за време на поклонот пред публиката?
- Што ти е најважно по премиерата?
- Што се случува ако подолго време не си ангажиран на филм?
- Без кои чувства не би можел да се опишеш себеси, односно своето ЈАС (кои чувства доминираат во твоео интимно секојдневије)?

Интервју: Прашања – дел 2 (чувства врзани за личноста на актерот)

- Опиши го чувството пред, за време и по кастинг.
- Кои три чувства доминираат кај твоето ЈАС низ целиот процес на кастинг?
- На што (освен на улогата) мислиш додека се подготвувааш за работа на филм?
- Со какви внатрешни и надворешни отпори се соочуваш за време на подготовката на улогата?
- Опиши како се чувствувааш по целодневно снимање.
- Дали успевааш да излезеш од улогата во паузите за време на снимањето?
- Опиши колку и како емоциите, ситуациите, сцените на карактерот што го играш влијаат врз твоето ЈАС.
- Во што се состои разликата во твоето приватно секојдневно функционирање додека си ангажиран на филм и кога не си ангажиран на филм?
- Како се чувствувааш по интензивна и долга работа на филм?
- Дали го користиш своето лично искуство или работиш со имагинација кога градиш карактер? Или и обете?
- Дали и колку процесот на градење и играње улога побарува од тебе физички/ментален/емотивен напор?
- Што ти помага да поттикнеш емоции за дадена сцена?
- Како ги контролираш емоциите во кадар?
- Кои состојби/емоции ти се тешки за играње и зошто?
- Која е твојата најголема грижа додека снимааш филм?
- Кои три чувства го следат твоето ЈАС додека ја работиш улогата на филм?

Интервју – Прашања, дел 3 (работа на улога)

- Како ти влијае кога снимањето е и дење и ноќе, спротивно од нормалниот ритам на животот?
- Што бара од тебе подготвувањето улога?

- Што бара од тебе влегувањето во улога?
- Што ти пречи на снимање во држењето континуитет на улогата?
- Што е тешка улога?
- Што е лесна улога?
- Во што се слични тешката и лесната улога, а во што се разликуваат (во однос на твојата работа на неа)?
- Колку успеваш да го одржиш контактот со себе додека си пред камера?
- Дали лесно излегуваш и влегуваш во улогата што ја играш (опиши)?
- Што правиш за да одржиш концентрација?
- Дали ти се мешаат филмската и обичната реалност (и како)?
- Дали си се врзал/а за некоја улога толку што те следи и по снимањето (опиши)?
- Дали играњето улога што е блиска (сродна) до твоето јас ти помага или ти пречи тебе и на твоето јас и зошто?
- Како и колку твоето ЈАС умее да ја оцени улогата што си ја играл на филм (опиши)?

Интервју – Прашања, дел 4 (услови за работа)

- Како хонорарот, храната, одморот, односот на екипата на сет, подготвеноста, соработката и енергијата на режисерот, условите за работа, влијаат врз твојата актерска презентација (нареди ги по важност)?
- Колку и како условите во кои работиш влијаат врз твојата емотивна презентација пред камера?

IV.

РЕЗУЛТАТИ ОД АНКЕТАТА

1. **Анализа на резултатите од анкетата** (Костовски и Стојановска)

Истражувањето, кое се спроведува преку две методи, е со цел да се дефинираат и да се објаснат проблемите и обврските со кои се среќава актерот при долгорочен ангажман на игран филм, да се објаснат и да се дефинираат причините што влијаат на личната психичка состојба при процесот на снимање и по него, како и заштита на актерот, превентива и навремено информирање.

Првата метода е анкетање актери што поминале низ искуството на снимање филм. Анкетата е составена од три дела, првиот дел посочува на семејното функционирање и на растењето на актерот во рамките на амбиентот што бил присутен во семејството по потекло; вториот дел се однесува на личносните карактеристики на актерот; третиот дел е поврзан со работниот ангажман и со професијата актер.

Втората метода се спроведува преку интервју на искусни актери, кои во голема мера го пренесуваат своето искуство за одржувањето баланс меѓу приватниот и професионалниот живот.

Краток осврт на податоците добиени од анкетата.

Во анкетата се вклучени 47 актери кои анонимно одговараат на прашањата. Обработката на податоците е направена електронски, додека наративниот дел е заклучок од психијатарот и од психологот.

Семејни околности и детство на актерот

Правилната интернализација на машкиот и на женскиот родител е очекуван и научно посакуван модел за здрава личност. Оваа насока зрачи со одредена стереотипност и не може секогаш да ги детерминира здравите его-сили и употребите на зрелите механизми на одбрана кај одредена индивидуа. Понатаму, во времето што доаѓа, овие формулации и нивната клиничка презентација ќе бидат предмет на нови анализи и научни трудови врз основа на менување на концептот на родителството без потреба од стигматизација на тоа кој пол претставува некоја улога. Сепак, сметаме дека поддржувачките семејства, со амбиент што ги потенцира и ги охрабрува капацитетите на детето, секогаш ќе бидат многу важни во превенција на развојот на психопатската структура на личноста и подобро справување со интрапсихичките конфликти, кои се редовни етапи во формирањето на здрава и зрела личност.

Во истражувањето, кое е спроведено на примерок од 38 актери, добиени се следните резултати поврзани со семејниот амбиент во кој растеле актерите:

- Во однос на емоционалната топлина, најголем процент (57,9 %) велат дека растеле во семејство во кое била присутна емоционална топлина во највисок степен. Од актерите вклучени во истражувањето, 2,6 % сметаат дека растеле во семејство каде што не почувствувале доволно емоционална топлина.
- Правилата и дисциплината биле во најголем степен присутни кај 44,7 % од испитаниците, додека 34,2 % велат дека се само задоволни од правилата и од дисциплината што биле присутни. Мал дел (2,6 %) од анкетираниите се изјасниле дека не постоеле правила и дисциплина во семејството кога растеле.
- Функционалноста на семејството во поширока смисла е опфатено во третото прашање, каде што 57,9 % се изјасниле дека растеле во семејство на висока функционалност, додека 2,6 % велат дека функционалноста отсутувала.
- На прашањето дали се задоволни од односот со другите членови на семејството, најголем процент велат дека задоволство постои во голема мера, додека само 2,6 % се изјасниле дека не се задоволни од односот.

- Чувството на безбедност, заштитеност и сигурност се важни елементи во семејното растење. Најголем процент од анкетираниите (65,8 %) велат дека целосно се чувствуваат безбедно, заштитено и сигурно кога биле деца.
- Афирмативни одговори има и на прашањето дали анкетираниите ги исполниле очекувањата на своите родители, каде што 44,7 % велат дека во целост ги исполниле, а 36,8 % ги исполниле во голема мера.
- Повторно со најголем процент на афирмативни одговори анкетираниите се изјасниле на прашањето поврзано со донесување одлуки во рамките на семејството, каде што 47,4 % велат дека секогаш биле вклучени во процесот на одлучување, а 28,9 % биле често вклучувани во одлучувањето во рамките на семејството.

Во првиот дел од прашалникот, во кој беа опфатени теми поврзани со раното детство и амбиентот во кој е растен актерот, забележителен процент од податоците што ги анализираме укажува на поддржувачка семејна атмосфера. Ваквата атмосфера, во психолошка смисла, создава солидни претпоставки за развој на личност што ќе биде адекватно подготвена и отпорна кон неефикасните механизми на разрешување на внатрешните конфликти, кои често ги нуди доминантната и силна филмска улога во рамките на професионалниот ангажман.

Вовед: Прашалник А – резултати

Вториот блок прашања што се однесуваат на личноста на актерот опфаќаат повеќе сегменти кои често се од суштинско значење за одржување на еквилибриумот меѓу себството и влијанието на актерските улоги врз личноста.

1. На прашањето дали се гледаат себеси како различни од другите, 32,4 % одговориле потврдно, 8,1 % одговориле одречно, додека 59,5 % само понекогаш се доживуваат дека се различни од другите луѓе.
2. На 63,2 % од анкетираниите понекогаш им е важно што мислат другите за нив, додека другите подеднакво се распределени во категориите: важно ми е – 18,4 % и – не ми е важно – исто 18,4 %.
3. Во однос на употребата на психоактивни супстанции, 39,5 % велат дека воопшто не ги користат, а другите ги употребуваат редовно или повремено.

4. На прашањето дали се сигурни во себе, најголем процент одговориле потврдно (57,9 %), додека мал дел (7,9 %) велат дека немаат сигурност во себе.
5. За социјално активни се перципираат 81,6 % од анкетираниите, а само 5,3 % велат дека не се социјално активни.
6. Речиси идентичен број од испитаниците велат дека се соочуваат (31,6 %), односно дека не се соочуваат (34,2 %) или понекогаш се соочуваат (34,2 %) со злоупотреба.
7. Мал процент (15,8 %) сметаат дека не се наградени за својот труд, 39,5 % се наградени, а 44,7 % само понекогаш се наградувани за трудот.
8. Професијата актер носи свои должности, но и забава. На прашањето дали е таа професија лесна и забавна, 18,4 % одговориле потврдно, 26,3 % сметаат дека не е лесна и забавна, а најголем дел – 57,9 % понекогаш ја доживуваат професијата актер за лесна и забавна.
9. За разлика од претходното прашање, во однос на сериозноста и одговорноста – 94,7 % од анкетираниите сметаат дека е професијата актер и одговорна и сериозна.
10. На прашањето дали успеваат да се контролираат во потенцијално конфликтни ситуации, 63,2 % го одговориле потврдно, само 2,6 % сметаат дека не успеваат да се контролираат во споменатите ситуации, додека 34,2 % понекогаш се успешни во контролата.
11. На најголемиот број од анкетираниите – 71,1 %, професијата актер им влијае на личноста, а 26,3 % имаат впечаток дека влијанието е понекогаш присутно.
12. 36,8 % велат дека се плашат од неуспех, 15,8 % никогаш не се плашат од неуспех, а 47,4 % понекогаш го чувствуваат стравот од неуспех.
13. Во однос на успехот, 16,2 % велат дека се плашат од него, 45,9 % не се плашат, а 40,5 % понекогаш се соочуваат со страв од успех.
14. Половина од анкетираниите се изјасниле дека не се чувствуваат дека се под притисок од јавноста, 10,5 % го чувствуваат тој притисок, а 41,1 % – само понекогаш.
15. Еден од важните елементи во самоперцепцијата е доживувањето себеси како стабилна личност. Најголем процент, 71,1 % се сметаат за стабилни личности, 21,1 % понекогаш го имаат тоа доживување, додека 7,9 % воопшто не се сметаат себеси за стабилни личности.

16. На последното прашање од овој блок, дали сметаат дека заслужуваат повеќе од тоа што го добиваат, 44,7 % одговориле дека заслужуваат, 13,2 % сметаат дека добиваат толку колку заслужуваат, а 42,1 % сметаат дека понекогаш заслужуваат и повеќе од тоа што го добиваат.

Заклучок – Прашалник А (Костовски и Стојановска)

Чувството на различност како себеперцепција во однос на другите е присутно кај најголем број од анкетираниите. Алиенацијата не секогаш е патолошки образец на однесување. Таа е често во функција на способноста за брзо приспособување кон карактеристиките што ги има улогата и повторно безбедно враќање во селфот. Социјалната експонираност и социјализацијата се важни во функционирањето на една индивидуа. Оттука, мислењето на другите е важно во процесот на формирање на сликата за себе.

Пролонгираниот стрес е доминантен механизам на погрешна адаптација на најголем дел од човештвото, кое ги разрешува овие болни состојби со интензивна употреба на дроги и други психоактивни супстанции. Историски гледано, актерите и уметниците се особено стигматизирани поради употребата на психоактивни супстанции. Затоа, најголем процент од анкетираниите имале искуство со употреба на ПАС како психолошка потреба за одржување на еквилибриумот.

Значајниот процент анкетирани што ја потврдуваат сигурноста во себе е фаворизирачки фактор во надминување на социјалната фобија и на другите невротски симптоми што погрешно ја приспособуваат индивидуата. Забележителен процент од испитаниците себеси се сметаат за социјално активни, што може да биде вештина за претставување лик и улога од секојдневието.

Доминантниот процент испитаници што ги контролираат своите импулси во потенцијално конфликтни ситуации е една од најважните карактеристики во негувањето и во заштитата

на селфот. Спротивно, слабата контрола на импулсите не е само патолошки образец што ѝ штети на индивидуата туку и најголем ризик во губењето на чувството за себе.

Врз основа на добиените афирмативни податоци за стабилноста на личноста, влијанието на професијата и нејзината сериозност, како и врз основа на повеќе истражувачки трудови во психологијата, се нудат резултати во прилог на тоа дека чувството за селф на актерот е длабоко променето од карактерите на улогите. Ова особено се однесува на актерите едуцирани по методите на Константин Станиславски.

Его-снагите и траумите од детството, како и употребата на зрелите механизми на одбрана, дури и во оваа специфична професија, сепак, се важни чинители во доживувањето успех, неуспех и последиците од нив во кариерата на еден актер.

Вовед – Прашалник Б, резултати (Меллес-Трпкова и Тоциновски)

1. На прашањето колку актерскиот ангажман влијае врз личното ЈАС кај актерот, на скала од 1 до 5, повеќето (52,6 %) одговориле со 3, а со 5 одговориле 21,1 % од анкетираниите. Од ова може да се заклучи дека ангажманот на филм има влијание врз личноста на актерот.
2. На тоа колку интимното ментално ЈАС е слободно од професијата, најголем дел од анкетираниите одговориле со 3 (31,6 %) и со 5 (28,9 %), а со 2 и 4 – 18,4 %. Од ова е видно дека балансот меѓу телото и чувствата на личноста на испитаниците е поврзан со нивната професија.
3. Општеството ја разбира професијата актер прилично малку, според резултатите од анкетата. Мнозинството актери на скала од 1 до 5 одговориле на со оценка 2 (63,2 %), додека 0 % сметаат дека разбирањето е на ниво 4 и 5.
4. Личноста на актерот не е премногу задоволна од продукцискиот однос кон професијата актер, односно од севкупните услови за работа на филм. На скала од 1 до 5 најмногу одбрале 2 и 3 (36,8 %), а најмалку 5 (2, 6%).
5. Одиграните улоги на филм на актерот влијаеле прилично врз неговата личност. На скала од 1 до 5, резултатите се: 3 – 36,8 %; 4 – 21,1 %; 5 – 18,4 %).

6. Актерите се прилично задоволни од работата со режисерите. За опцијата 4 се изјасниле 52,6 % од нив, а за 3 – 39,5 %.
7. Мнозинството актери, главно, се отпорни на јавното мислење: 3 – 36,8 %; 5 – 31,6 %; 4 – 28,9 %.

V.

ЗАКЛУЧОК ОД АНКЕТАТА (Меллес-Трпкова и Тоциновски)

Професијата актер значи константно изложување во јавноста и перцепција од страна на публиката, која, според резултатите од анкетата, и не ја разбира доволно професијата актер. Во процесот на кастинг (аудиција) актерот е секогаш ставен во позиција да биде или да не биде избран за улогата за која е повикан или за која се пријавил. Неговата става, ум, тело и состојба се на константна процена и од едните и од другите. Преовладувањето на општествено посакуваните одговори во делот на социјалната интеракција, на детството и на семејство на актерот, како и во неговата сигурност во себе, би можеле да бидат толкувани и како одговор на притисокот од потреба за постојано верификување на актерите самите на себеси и во очите на другите. Аплаузот и критиките се награда без која тој не може да живее ни како актер ни како личност. Во следниот дел од истражувањето, односно преку интервјуто, актерите самите конкретно зборуваат во прилог на оваа теза. Оттаму, таквиот тренд на одговори во овој дел од анонимната анкета го сметаме за очекуван.

Наспроти тоа, тие често се стигматизирани поради употребата на алкохол и седативи. Од друга страна, овој факт ни укажува на тоа дека, кога човек е под голем психички притисок од јавноста, но и поради условите за работа, тој би можел лесно да побара олеснување и бегство во употребата на вакви супстанции. Неслучајно честопати читаме за актери чии живот е уништен или се на лекови, а за жал, некои и починуваат од тие причини.

Одговорите од прашалникот Б во голема мера се совпаѓаат и со дадените одговори на актерите од интервјуата. Интервјуата се, всушност, продлабочени индивидуални одговори и размислувања на актерите од прашалникот Б. Можеме да заклучиме дека професијата актер и личноста актер се во симбиоза и во постојано меѓусебно влијание. „Според ова истражување, актерите, додека работат на улогата, често на емоционален план, како и во однесувањето, се под влијание на карактерите што ги играат, што може да им ја замати линијата меѓу улогата и нивниот секојдневен живот.“¹¹

¹¹ Brown, G. H. (2019). Blurred Lines Between Role and Reality: A Phenomenological Study of Acting, pp 68

VI.

РЕЗУЛТАТИ ОД ИНТЕРВЈУТО

Повеќето интервјуа беа снимени во лично присуство, а некои од нив беа направени онлајн. Особено важно при толкувањето на овие резултати е да се земе предвид дека е Македонија земја во која не се снимаат многу филмови, така што и бројот на актери со бараното искуство на филм е мал. Оттаму, се обидовме да направиме фокус група од осум актери што имале доволно искуство на филм за да добиеме одговори што би биле релевантни за истражувањето. Интервјуто содржеше вкупно 45 прашања, кои беа поделени во 4 теми, со цел да се опфатат сите можни аспекти за тоа како може да влијае ангажманот на филм врз состојбата на личноста на актерот. Во анализата ги сумиравме прашањата и одговорите, вадејќи ги есенцијалните искази на испитаниците што одат во прилог на проблематиката опфатена со истражувањето. Во голем број од деловите имавме комплетни совпаѓања во изјавите на актерите, во некои тие беа многу слични, но оригинални во своите одговори, а во мал дел имаме и мошне различни размислувања на одредени прашања.

ДЕЛ 1 – Интервју, тема: *Односот кон професијата*

- На прашањето за тоа што значи за нив професијата актер, сите испитаници ја поистоветија со „живот, среќа, себеостварување, посветеност 100 %“.
- На прашањето зошто се занимаваат со таа професија, одговорија дека причината е „љубов, исполнетост, среќа, лачење допамин и серотонин во огромни количини“ или, како што рече еден од испитаниците: „Не знам со што друго би се занимавала

што ме прави толку среќна и задоволна.“ Еден од испитаниците вели: „Зашто тоа ми е животот и спас од животот.“

- Како контрапункт на претходните одговори, сите ја потенцираат сериозноста, одговорноста и напорот во оваа професија, кои се бараат од актерот.
- Сите испитаници говорат за тоа дека е драстична разликата меѓу претставата за тоа што претставува актерството пред да станат и откако станале актери.
- Без исклучок, сите испитаници се согласија дека инструментите на актерот се телото, гласот, чувствата, мислите, односно, како што еден испитаник најблиску го дефинира овој одговор – „инструмент сум си самиот јас“.
- Изложувањето во јавноста, со еден исклучок, е во рамките на чувствата: меѓу мала неугодност и голем стрес. „Носи одговорност, имаш можност да кажеш нешто, но и да бидеш на мета на јавноста.“
- Кај испитаниците преовладува впечатокот дека е подеднакво тешко и одговорно и кога се работи во театар и кога се снима филм.
- Во најголем дел испитаниците по снимањето филм носат дел од улогата со себе или, како што велат самите: „Излегувам од улогата, но остануваат наметнати прашањата од ликот што се играл; тешко се излегува, зашто улогата е дел од тебе, доминира чувството на себепреиспитување, се случува дестабилизација на моето јас, не ги двојам работата и моето јас.“
- На премиерата на филмот, според актерите, е „стресно, има чувство на ранливост, слабост и најчесто зависи од тоа каков е филмот, и улогата“. Еден од нив не оди никогаш на премиерите.
- Освен еден, сите зборуваат за тоа дека долгите паузи без снимање филм можат да бидат тешки за личноста на актерот. Кога немаат проект подолг период, чувството што го имаат тие го именуваат како „фрустрација, депресија, ужас, себобвинување, губење чувство за занаетот“. Еден актер говори за непознавање на оваа состојба, а друг дека актерот, и кога не работи, мора да најде начин за самоангажман.
- Секојдневните чувства што ја следат личноста на филмските актери се со „широк спектар“. Некои испитаници укажаа на контрадикторни чувства „среќа – тага, страв

– еуфорија“, некои од нив имаат чувство на „љубопитност и загриженост, љубов и припадност, емпатија, неодлучност“, итн.

ДЕЛ 2 – Интервју, тема: *Чувства врзани за личноста на актерот*

- Кастингот, односно аудицијата за филм, му наметнува на актерот компетитивност и високи очекувања од себе. Интимните чувствата на испитаниците во врска со тој процес се: „Напнатост, глупи чувства, нервоза, трема, можев подобро, страв, мразам операција на отворено срце, чувства на толеранција, недореченост, неугодност.“
- Додека се подготвуваат за улога, испитаниците, главно, не мислат на ништо друго освен на улогата и сè што е во врска со неа. Во нивните изјави преовладува потребата за изолација од реалниот свет за време на ангажманот.
- „Борбата со самиот себе, отпорот на влијанија од секојдневните контакти (блиски луѓе и контакти), како во секоја нова улога да бидеш различен, а сепак, вистинит и автентичен, бегање од реалноста, останување само со улогата, отпори од техничка смисла како немање време, несовршени околности на работа, непријатни колеги и работници на сет“ - се одговорите врзани за прашањето со какви внатрешни и надворешни отпори се соочува актерот за време на работа на улога.
- По цел ден снимање актерот е, главно, „уморен, исцрпен, но задоволен и среќен со ентузијазам за следниот ден работа“, што повторно укажува на личното опстојување и на мобилизираноста за време на работата.
- Речиси сите испитаници немаат голем проблем со излегувањето и влегувањето во улогата за време на снимањето, но и кога можат, не го прават тоа, за да одржат континуитет и вистинитост во градењето на ликот. Ова укажува на многу важен линк меѓу улогата и личноста на актерот, но и на потреба од пристојна работна атмосфера, која би му помогнала на актерот во тоа.

- Без исклучок, кај сите испитаници состојбите од ликот што го играат влијаат врз нивната личност, иако на различен начин. „Ликот што го играм секогаш ќе биде дел од мене, но и јас секогаш ќе дадам свој дел во ликот.“ – „Често, барањето одговори во играњето одредени состојби на ликот оди и кон себеси самиот.“ – „Те тера да наоѓаш слични ситуации и реакции од твојот личен живот, а со тоа да почнат и преиспитувањата во постапките на твоето јас, дури и да нема причина за тоа.“
- „Будноста, фокусираноста, концентрацијата на личноста на актерот е 100 % насочена кон неговиот лик и филмската реалност“, која може да трае со недели, па и со месеци.
- По завршувањето на снимањето испитаниците се чувствуваат среќно, задоволно или незадоволно, некои кризираат по улогата, некои сакаат уште, некои се исцрпени и тежнеат да се вратат ментално кон секојдневната реалност.
- Во градење улога речиси сите испитаници имаат ист одговор – користат лично искуство и фантазија. Нашите актери се образуваат, главно, по системот на Станиславски, што од нив бара целосно соживување со ликот и со реалноста на ликот. Но, сите одговараат и дека ја користат својата фантазија и имагинација, и буквално сè што е потребно и корисно од околниот и од личниот, интимен свет.
- Градењето улога бара исклучителен ментален, физички и емотивен напор кај сите актери. Понекогаш оди и дотаму што личноста на актерот му се става на услуга на ликот или, како што вели една испитаничка, „понекогаш улогата ти диктира како живееш приватно, како/колку јадеш, како/колку спиеш“.
- За да предизвикаат состојби во кадар, а со тоа и емоции, актерите се користат со „оживување свои лични состојби, со одлична подготовка пред снимање на филмот (да знаеш точно што чувствуваш во одредена сцена – однапред), соживување со ситуацијата на ликот или барање замена за неа, добар текст, добар хонорар, добри услови за работа“.
- За контрола на емоциите во кадар рекоа: „Не ги контролирам, оставам да се случат, интуитивно, техника – телото памети сè, концентрација и дисциплина, знаење што точно се игра.“

- Најтешко за играта е „(екстремното) смеање, (хистеричното) плачење, среќата, тагата и љубовта“. Еден испитаник кажа дека „сите емоции се тешки за играње“.
- Грижата додека снимаам е: „Дали ќе бидам доволно уверлив во играта“; „дали ќе ги постигнам состојбите што ги бара ликот“; „да не утнеш текст на партнер“; „дали сите ќе бидат задоволни од мене“; „не мислам на ништо – уживам“.
- Чувства што го следат актерот додека снима: „Касмет, ентузијазам, посветеност, константна самодоверба, решителност, љубов, несигурност, радост, надеж, возбуда, анксиозност, еуфорија, а најмногу одговорија – одговорност.“

ДЕЛ 3 – Интервју, тема: *Работа на улогата*

- Специфичните услови за работа на филм им диктираат темпо во секојдневниот живот на актерите што многу влијае врз нивната способност за работа. Промената на редовниот биоритам бара од актерот дополнителни активности за да му овозможат фокус за извршување на задачата. Многумина од нив потврдуваат дека со добро менаџирање на одморот, времето и обврските, способни се да се адаптираат и да функционираат нормално во дадените услови.
- Најчест одговор на испитаните актери за прашањето: „Што бара од тебе подготвувањето улога?“, е – изолација. Физичката и менталната изолација се клучниот фактор за успех во подготвувањето на улогата кај филмските актери. Потем следуваат посветеноста и жртвувањето.
- Потребите за влегувањето во улогата донесуваат слични и идентични одговори како и претходното прашање. Овие одговори, самите по себе, доведуваат до заклучокот дека подготвувањето улога и влегувањето во улогата се два тесно поврзани процеса, кои зависат еден од друг и наметнуваат слични или исти потреби од личноста на актерот за нивното остварување.
- Што се однесува до пречките на актерот за држење на емоционален и физички континуитет во дадената улога, општиот впечаток е дека условите на терен,

колегијалноста и надворешниот физички фактор во моментот на снимањето се пресудни за полесно или, пак, за отежнато одржување концентрација кон дадената задача на актерот. Испитаниците дадоа слични или идентични одговори, кои, пак, исто така, навестуваат една интересна способност на човекот да се адаптира на условите. Во овој блок прашања можеме да ги сретнеме исказите во врска со работата на улога од страна на испитаниците, од типот на „целосна посветеност и желба, фокус, жртва, бара подготовка и ангажираност на мозокот и изолација“. Истите искази навестуваат дека актерите што беа дел од ова истражување вложуваат и се борат за својот занает. Вложуваат труд и време за себеусовршување, се адаптираат и, не само што ги прифаќаат тешките услови за работа туку пронаоѓаат и начини како успешно да ги ползуваат во своја корист, односно во корист на сработената улога (задача). Тоа значи дека и тешките услови за работа можат да придонесат за разноликост во емоциите, а пак, добрите услови можат да водат кон емотивна пасивност.

- Што е „тешка“, а што „лесна“ улога? Најголема разновидност во одговорите од целиот прашалник има токму на оваа тема – речиси сите учесници во истражувањето различно одговараат. Некои се водат од добро сработениот текст, некои од квалитетот на филмот и квалитетот на општо сработената продукција. Еден од испитаниците одговара: „Во зависност од субјективната перспектива кон тоа дали улогата е лесно прифатлива кон своето јас.“ Иако нема конзистентен одговор на ова прашање, најчестиот одговор на оваа тема е дека поблиската улога до личноста на актерот е полесна за работа. Иако процентуално слични, сепак, имаме дијаметрално спротивни одговори, како на пример: „Блиската улога до твојата личност најчесто одмага, поради чувствување непријатност од себеси“, и: „Помага, но работата побарува и дистанца од неа, со потреба да се биде објективен за сработеното“. Оттаму, со анализа и споредување на одговорите можеме да заклучиме дека актерите најчесто имаат различно сфаќање и перцепција за тоа што значи тешка или лесна улога. Понекогаш имаат и различен приод кон тоа како ја решаваат проблематиката, но најчесто, улогите штом им се блиски до нивното јас

им се полесни за дефинирање на конечниот изглед на улогата и на актерската игра на филм.

- Во однос на искуството, вадиме специфичен цитат од еден од исказите на актерите што дава увид за тоа како долготрајната работа може да влијае врз актерот: „Успевам сè полесно со искуството и годините“; изјавата од негов колега: „Има граници во кои безбедно се функционира“; како и: „Остануваат фрагменти од играните улоги, во зависност од квалитетот и полезноста од нив.“ Во одговорите на учесниците во истражувањето во овој дел, често се акцентира стекнатото искуство, неговата примена за подобро и полесно изведување на работната задача, но и како надградба на приватниот карактер. Тоа што се учи преку играњето во театар или пред камера може да се употребува во секојдневниот живот (Goldstein, 2010, 2015). Тенка е линијата меѓу играњето фиктивна реалност и живеењето во реалноста; луѓето играат различни улоги во различни ситуации (Zausner, 2007), станувајќи несвесни за разликата меѓу замисленото и реалноста (Krippner, 2011)¹².
- Во групата прашања што се однесуваат на работата на терен и конкретните потреби за ментална хигиена, какви што се излегувањето од улогата и фокусот кон приватниот живот, за време на работа на филм можеме да одредиме дека повозрасните и поiskusни актери решенијата типично ги базираат на сопственото искуство. Актерите со подолг стаж полесно се одвојуваат од одиграните улоги (излегуваат од одиграниот карактер) и полесно се справуваат со тешкотиите што ги носи долгорочната работа на филм.

ДЕЛ 4 – Интервју, тема: *Услови за работа*

¹² Cane.J, *The Perceived Effects of Acting Training, Rehearsals, and Performance on Actors*, MA RES 1100B 07 Research Practicum March 16, 2020, pp. 6.

- Во последната група прашања изразена е потребата за добра соработка со режисерот и добриот работен однос со него. Пресудни за актерите се, исто така, и условите за работа, како и финансиската награда во рамките на општеството.
- Во одговорите на интервјуираните во овие два дела често се акцентира стекнатото искуство и неговата примена подобро и полесно изведување на работна задача, но и како надоградба на личниот карактер на актерот. Честопати позитивните карактеристики од одиграните карактери се задржуваат и се употребуваат за лична надоградба, но и како решенија за проблеми од секојдневниот живот.

ЗАКЛУЧОЦИ ОД ИНТЕРВЈУТО

Заклучоци (Костовски и Стојановска)

Вториот дел од истражувањето вклучува интервјуа со искусни актери. Обработени се 8 аудиоснимки во кои актерите се изјаснуваат во однос на четири теми.

Првата тема се однесува на односот кон професијата. Од општите впечатоци добиени во овој дел може да се наведат следниве белешки.

Еден од клучните елементи на антипсихијатријата е психологизацијата и психијатризацијата на секој елемент од човековото однесување. Актерската игра и професија, воопшто, се голем предизвик за легитимноста на овие тврдења.

Истовремено, искуството на психолошката наука потврдува дека развојот на индивидуата, раната траума, проблематична адолесценција и дефинирањето на личноста со свој идентитет и интегритет, се неумоливи чинители во капацитетите на индивидуата за зачувување на личниот селф.

Така, во актерската професија предизвиците на здравиот селф се чести и интензивни.

Неизбежниот повик кон слободата и креативноста и идеализацијата на актерството се неминовна карактеристика на успешна игра. Оваа привилегија е заемна со константните доживувања на одговорност, умствен и телесен напор, како и посветеноста, која е водечка мотивација.

Неколку заклучоци во однос на исказите од актерите за нивната професија:

- идеализацијата е поттик и основа за креативност и за сурови предизвици во реалната практика;
- силен професионален идентитет;
- напор, одговорност, посветеност;
- инструмент – критична точка на разоткривање на себе како единствен елемент за работата;
- вибрација на стресноста поради изложување и одговорност во исто време;
- капацитет за адаптација и подготвеност за максимална професионална експресија за соработка со другите актери;

- поголем дел од интервјуираните актери поседуваат силни резилиенции, кои им овозможуваат да го зачуваат своето интимно ЈАС;
- чувството на сатисфакција при разделбата со улогата е исправено пред стресот, дозволата да се почувствува награда и способноста да се излезе од неа;
- доминирачкото чувство на креативност и инвентивност во актерската професија е силно и при подолго оддалечување од нив актерите забележуваат недостиг на самопотврдување и фрустрираност, бидејќи единствениот инструмент се самите тие.

Актерската игра е состојба на високи емоции, кои се често фасцинантно различни и спротивни. Брзите варијации на пријатни и непријатни чувства се во релација со големите очекувања на индивидуата, при кои стресот е и мотиватор и инхибитор.

Одржувањето на креативниот потенцијал е во длабока корелација со социјалната и со емоционалната интелигенција, како и со отсутноста на поранешни трауми или актуелен стресен амбиент. Идентификацијата со ликот е процес што се движи во две насоки. Селективното разрешување на стресот од реалниот живот низ идеализација на играниот лик е посакуван механизам, но целосната идентификација со ликот и неможноста да се излезе од улогата е закана за буђење на незрелите механизми на одбрана, кои неминовно го потенцираат конфликтот. Одиграната магија на премиерата и впечатоците на публиката никогаш не можат да бидат мерливи.

Заклучок (Меллес-Трпкова и Тоциновски)

1. Сите испитаници, без исклучок, се сложија дека нивниот инструмент за работа е нивното – ЈАС. Оттаму, можеме да заклучиме дека професионалниот ангажман на филм на актерот влијае врз личноста на актерот, врз неговиот приватен живот, врз неговата личност и врз неговата интима.

2. Играњето на филм за актерот значи доброволно изложување на неговата интима во јавноста или барање потврда дека е талентиран и прифатен. Инструментите со кои тој работи се јавно изложени пред кастинг-агентите, пред публиката, пред критиката. Тој може да биде прифатен и сакан, но и одбиен и критикуван. И обата случаи влијаат врз неговата самодоверба и врз неговите интимни чувства.
3. Градењето улога бара интензивна работа и истражување неколку недели (месеци) пред почетокот на снимањето. За да може на снимањето да донесе точни и вистински состојби за ликот, актерот мора да биде одлично подготвен. Тоа укажува дека, кога е актерот ангажиран во долг временски процес на снимање филм, тој тенденциозно се изолира од реалниот свет, во физичка и во ментална смисла. Изолацијата е нормален процес во оваа професија, зашто на тој начин актерот се штити од надворешните влијанија, кои би му одзеле концентрација, посветеност врз работата, и на тој начин тој ги држи под контрола сопствените инструменти исклучиво за ликот што го работи. Крајната цел на актерот е секогаш да биде докрај уверлив на големото платно.
4. Во процесот на работа на филм актерите често се во борба со самите себеси. Насила потиснуваат или манипулираат со личните состојби и намерно предизвикуваат состојби и чувства потребни за карактерот што го играат.
5. По завршувањето на снимањето на филмот, личноста на актерот е исцрпена. Актерите по завршување на ангажманот се трудат да бидат среќни, имаат криза по улогата што ја одиграле, им треба време да се вратат во реалноста. Исто така, потребно им е време за излегување од ликот, односно од карактерот што го играле.
6. Актерот во процесот на работа истражува нови карактери и светови преку себеси или, како што вели еден од испитаниците – „ги складирам работите од ликовите што се корисни и го збогатувам своето јас“. Неговата личност на тој начин учи да мисли критички, интуитивно, инстинктивно. Тој ја надградува личноста со секоја нова улога, а со тоа се збогатува и неговата имагинација и критичка мисла.

7. Добрата соработка со режисерот е од особена важност за актерите, зашто таа најдиректно влијае врз процесот на работа на актерот.
8. Условите во кои работи актерот влијаат на различен начин врз личноста на актерот. Добрите услови за работа, како пристоен хонорар и добра продукциска организација, можат многу да му помогнат на актерот во процесот на ангажман, односно во квалитетот на неговиот перформанс пред камерата. Но, со оглед на константно тешките услови за работа на филм што преовладуваат на овие простори, актерот е навикнат да работи под притисок и во лоши услови, што понекогаш знае да биде додатен стимул и во креативниот потенцијал на актерот. Но, од друга страна, тоа би можело да донесе до брзо трошење на актерскиот инструмент.
9. Долгорочниот ангажман на филм, исто така, има и позитивно влијание врз искуството на актерот. Колку подолго работи на филм толку полесно се справува со сите притисоци, проблеми и потреби што се бараат од него.
10. Немањето ангажман подолго време кај актерот создава чувства на депресија, фрустрација, себевинување, ужас, страв, што укажува на тоа дека оваа професија предизвикува еден вид зависност кај личноста на актерот и дека периодот кога не работи може да влијае многу полошо врз психичката состојба на актерот наспроти периодот на интензивна работа.
11. За разлика од почетните хипотези, крајните резултати нудат многу поголеми разлики во одговорите и ставовите на испитаните актери за односот и ефектите од професијата. Предлагаме понатамошни истражувања и евиденција на развојот на условите за работа на филмскиот сет во однос на потребите на еден актер, како и истражувања за нивната социјална позиција во општеството.
12. Од ова истражување може да донесеме и заклучок дека една од главните категории за успех на актерската игра се, сепак, условите на теренот. Би предложиле зголемена грижа за потребите на актерот за време на процесот на снимањето на филмот. Препорака до филмските продуценти: обезбедување помошни простории и посебни услови, со кои ќе се овозможи актерот да функционира во изолација за постигнување подобри резултати.

VII.

ДИСКУСИЈА

Ова истражување, иако донесува одредени заклучоци во однос на поставената теза, сепак, не дава комплетен увид во тоа колку и до каде долготрајната работа на филм би можела да влијае врз психичката состојба на актерот. Ова се должи на фактот што тоа се базира врз индивидуалните искази и на личните искуства на актерите. Мораме да земеме предвид дека и во светот не постојат многу истражувања на оваа тема. Постојат неколку што се поврзани за оваа тема, опфатени со референците од погоре, но на различни географски простори, на континенти, со акцент на САД и на Австралија. Според нашите досегашни сознанија, сметаме дека е ова единственото истражување од поширок аспект спроведено од филмски актери, кои, во исто време, се и наставен кадар на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

Условите во кои работи филмскиот актер се разликуваат од земја до земја, зависно од тоа како е регулиран статусот на оваа професија. Но, добар дел од исказите на нашите филмски актери, особено во областа на работењето врз улога, во голема мера се совпаѓаат со оние од посочените истражувања. Во некои случаи имаме и совпаѓање со исказите во врска со третманот на актерот и условите за работа на филм („Ти не чувствуваш контрола врз ништо, зашто си под наредба на некој друг што планира, а прашање е дали воопшто играш карактер што е за тебе и каква е твојата врска со режисерот... Се чувствуваш како, лист на ветер, кој е час овде час онде.“)¹³. Тоа што е интересно за нас во ова истражување, врзано и за овие простори, е дека немањето ангажман во подолг временски период на филм може да влијае негативно врз личноста на актерот, односно врз неговата интимна

¹³ Alison E Robb, Clemence Due & Anthony Venning (2018) Exploring Psychological wellbeing in a Sample of Australian Actors, Australian Psychologist, 53:1, 77-86.

психичка состојба. Оттаму, посочуваме дека се потребни уште истражувања на оваа тема за да се добие појасна и подлабока слика за тоа кога, како точно и до која мера би можела долготрајната работа/неработа на филм да влијае врз психичката состојба на личноста на актерот.

VIII.

ПРЕПОРАКИ

На оваа тема се потребни попрецизни истражувања за да се подигне свеста за оваа кај нас сè уште стигматизирана и недоволно разбрана професија (според резултатите на анкетираниите актери). Исто така, за нас како наставен кадар на ФДУ е важно идните студенти актери да бидат добро и правилно информирани за предизвиците и за тешкотиите подеднакво како и за консеквенциите што ги носи оваа професија. Самото тоа што сите испитани актери се согласни во исказите дека замислата за оваа професија пред и по станувањето професионален актер е драстично различна, ни дава причина повеќе да направиме исчекор во таа насока. Се надеваме дека ова истражување ќе биде од корист за идните актери и дека ќе им помогне не само во разбирањето за тоа што значи да се биде актер туку и за негување на нивниот единствен инструмент – нивното ЈАС, односно менталното, емотивното и физичкото здравје, воопшто.

Благодарност за соработката до проф. д-р Наум Пановски.

IX.

РЕФЕРЕНЦИИ

Alison E Robb, Clemence Due & Anthony Venning (2018) Exploring Psychological wellbeing in a Sample of Australian Actors, *Australian Psychologist*, 53:1, 77-86.

Brown, G. H. (2019). *Blurred Lines Between Role and Reality: A Phenomenological Study of Acting*

Cane, J., *The Perceived Effects of Acting Training, Rehearsals, and Performance on Actors*, MA RES 1100B 07 Research Practicum March 16, 2020, pp.06.

Davison, M. and Furnham, A. (2018) The Personality Disorder Profile of Professional Actors. *Psychology of Popular Media and Culture*, 7, 33-46.

Longwell, D. *Sanford Meisner on Acting*, New York, Random House, Inc and simultaneously Random House of Canada Limited, Toronto, 1987, pp.15.

<https://www.azquotes.com/quote/532445>

<https://strasberg.edu/about/what-is-method-acting/>

<https://cpb-us-w2.wpmucdn.com/sites.udel.edu/dist/b/8050/files/2018/06/Stanislavski.pdf>

<https://screenrant.com/daniel-day-lewis-wild-method-acting-stories/>

<https://www.youtube.com/watch?v=6qO0iGFuMcM&t=2s>

датум на пристап 1.6.2022 г.